

Jõulukuu
30. päiv
2008

Nummör
27 (171)

Leht mass erälde
ostõn 5 kruuni

UMƏ LEHT

V Ö R O M A A R A H V A U M A N K E E L E N L E H T

**Sotsiaaltütäjä murõhtas
kõgõ inämb latsi peräst**

Kae lk 2

**Mändse omma katsa kihlkunna
kõgõ korõmba mäetipu**

Kae lk 3

**Ruitlasõ
aastalõpu-kõnõ**

Kae lk 4

Vana Võromaa 2008. aastagal

2008. aastagal juhtu vanal Võromaal egäsugtsit tähtsit asjo. Ašaosalidsõ avitasõ miilde tulõta mõnõ silmä ja miilde jäänü asja, miä omma mi kandi jaos tähtsä olnu ja millest-kellest luut Uma Leht kuulda ka edespite.

Põlva maavanõmba edimäne aastak

SIBULA PRIIT,
Põlva maavanõmb:

«Määne om olnu edimäne maavanõmba-aasta: om olnu vahtsidõ ja tähtside asjo päälennakkamisõ aig. Nii tüüh ku ka umah eloh.

Umah eloh olf kõgõ tähtsämb asi timahava tuu, et rehekuu lõpuh sündü mi perre poig.

Noist asjost, mis maakunda pututasõ, sai seo aasta valmis mitu suurt asja: 12. piimäkuul ehk verevä maaska pääväl tetti Pokukua ussõ vallalõ.

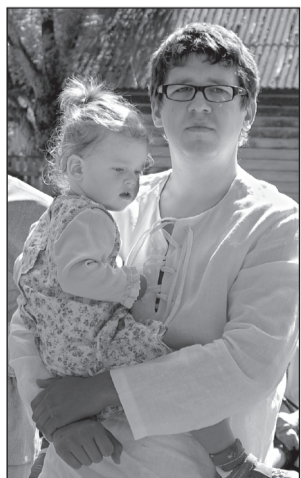
Valmis sai ka pallokõnõld Koidula tolli- ja piiripunkt. Tuust om ka hää miil, et suurõtiimusõdum sai rahha ja nakkas pia vahtsõmb vällä nägemä.

Maavalitsusõ tegemiisist om 2008. aastaga kõgõ tähtsämb asi maakunna haridusstrategia kujondaminõ.

Tuujaos tettü edimäne tüürühm kammand perimüskultuuriga: Põlva maakund om jo rikas perimüskultuuri poolõst – tah saava kokko võro ja seto kultuur.

2008. aastagal astuti viil kats suurt sammu: maaha märgiti vana Võromaa kultuuripiir ja vana Võro-Tarto suurtii om saamah vahtsõt ello. Vahtsõl aastal lätt edesi ka maakunna haridusstrategia tegemine.

Kas minno tuntas siihkandih rohkõmb ku inne? Kimmähe rohkõmb, ku aasta tagasi!»

HARJU ÜLLE PILT

Sibula Priit tütrega.

Edimäne Uma Pido 30. lehekuul Kubijal

OTSARI SILJA,
Uma Pido laulukuurõ üldjuht:

«Kõgõpäält olf tuu pido mi hindä jaos tähtsä: tunda ummi juuri, saia väke võrokõsõs olõmisõst. Tunda ütlenõmist uma kandiga. Tuud kõkkõ mi ka saimi tuust pidost.

Või-olla seo pido avif mi kandi rahval ka inämb arvo saia võro keelest. Võro keele eri kõlast ja kihlkundõst. Et ei olõ ütte võro kiilt, et egälütel

või olla uma võro kiil.

Ma olõ märgotanu, et vast sai nii mõnigi võro keele vastalinõ sõbraligumbas, ku nii pallõ ilosit laulõ är laulti.

Umal Pidel kõlanuisi laulõ kotsilõ om küsüt ka päält pito. Naid tahetas laulda ja naid tahetas kullõlõda.

Saimi seo pidoga mano mitmit häid laulõ, midä saami ka päält pito laulda.

Väega hää miil om mul latsi üle, kiä saiva uman keelen laulda.

Latsikuurõ olf hulga ja taa pido läts nuurilõ häste pääle.

Tuu om kimmäs.

Mullõ ku loominguilidsõlõ inemisele jääs Uma Pido seo aasta kõgõ tähtsämbas ettevõtõmisõs. Ma sai taa pido man tutvast ja kuuntuud tetä mitmide väega põnõvidõ incmiisiga.

Ma tiä, et Umast Pidost kõnõldas ka Võrost kavvõmbal: Talinan, Pärnun. Nii et – Uma Pido jätse märgi maaha ja mitte väigokõsõ!»

HARJU ÜLLE PILT

Otsari Silja.

Vana Võromaa piirisildi saiva üles

HARJU ÜLLE PILT

Kama Kaido ütlen president Ilvesega vana Võromaa piirisilte pidolidsõl vallategemisel 13. piimäkuul Abissaarõ külän.

KAMA KAIDO,
vana Võromaa sildiprojekti vidäjä:

«Üts tähtsä asi, mis sai seo aastanumbri seen är tettüs, olf vana Võromaa piirisilte ülespandmine – 25 silti nelä (Võro, Põlva, Valga ja Tartu) maakunna 17 valda.

Vana Võromaa silte ülespandmine olf tähtsä selle, et Võromaa sõnna pruugitas põra katen tähendüsen: üts om seoilmaaigne maakund ja tõnõ om Võromaa vanan tähendüsen: kultuuriruum, kon eläse võrokese ja kõnõldas võro kiilt.

Neo kats asja tüküse kõikaig segi minemä. Ütelt puult unetdas är, et võro kultuuriruum

om hulga laemb ku põraaignõ maakund, tõsõlt puult, et seoilmaaigne Võro maakunna om tegeligult kats kultuuriruumi: võro ja seto uma. Nüüt nägövä nii uma inemise ku külälise luudusen, kostmaalt tuu kultuuriruum, võrokeisi maa pääle nakkas ja et siistmaalt edesi kõnõldas võro kiilt.

Seo tege aša selges. Aastit olf naist siltest kõnõldu, viimäne takastoukamine olf tuu, et mulgi panni joba 2007. aastaga sügüse Mulgimaa sildi üles ja sis es saa ju võrokese ummetegi kehvembä olla!

Projekt man olf tuu ka tähtsä, et seo olf edimene kõrd, ku vana

Võromaa unavalitsuse teivä ütist tüüd: sildi sai kuunkõlastõdus kõigi valduga, kelle maa pääle naa sildi tullü. Edimält mõnõ valla kõhelsi ja kahelsi, kas seo om iks hää plaan, a lõpus tullü kõik valla ašaga ütten. Ütsjagu valdu andsõ umalt puult ka rahha silte ülespandmises. Mu meelest om seo suur ja illos asi, mis sai är tettüs. Tuu olf kah illos, et sildi sai inne Umma Pido üles ja Umale Pidole sõitmise aigu olli joba sildi tii veeren vällän. Aituma kõigile valdule ja Kagu Teedevalitsusele, kiä taad asja avitiva tetä.»

Linte külä uhkus – Meinhardi Helina

PEEDOSAARÕ KAISA

Räpinä lähkül Linte külän elas Meinhardi Helina (19), kiä sai timahava TV3 Ees-timaa Uhkuse avvohinna: tä käü pia egä päiv viie latsõga naabriperrel abis. Helina om külh häste tasalik ja väiku jutuga, a tuu iist jõud pallõ är tetä.

«Ku võimalus olõssi, sis tahassi kimmäle ka hindäle suurt peret,» arvas Helina, kiä esi om üttsik lats.

Parhilla omma tälle latsi iist naabriperre latsõ Mari-Liis (12), Madis (9), Mart (7), Mari-Liis (5) ja Märt (3).

«Latsiga sai koolih tutvast, suvõl haina man trehvis ka perreimä ja -esäga,» seletäs Helina. Tä naas perrel külän käümä ja jäigi käümä. Pere ei elä kavvõn: vast kilomiitre Helina kotost.

Helina seletäs, et seol suvõl

perrel om nii rasõhüsi (imäl om vähk) ku õnnõlikkõ hetki. «Seo om suuri perri pluss, et kõik tugõva ütstõist,» ütletä. Perre man tege Helina kõkkõ mis vaia: majapidämisetõid, avitas latsil oppi. Latsõ hoitva tedä väega.

Helina arvas, et riik võisi suuri perreit iks innõkõkkõ rahaga tukõ. «Kimmäle olõs kõgõ parõmb rahalinõ abi. A egäsugunõ tugi olõs hää,» ütletä.

Tä esi om nõun viil tõisigi perreit avitama, ku saa. «Ma es saatnu inemiisi niisama lihtsäle är,» om Helina kimmäs. «Seo avvutatu saaminõ andsõ mullõ huugu noid, kellele api vaia, edesi avita.»

Tõisi avitaminõ tunnus olõv õkva Helina jaos. A mille sis tä ei opi sotsiaaltüüd, a hoobis Räpinä aianduskoolin haljastust?

«Seo võissi peris huvitav olla,» olõ-i Helina vahtsõ

ammõdi opmisõ vasta, a tunnis-tas, et olõ-i tuud viil põhõligult läbi märknü.

No keväjä saa aianduskuul läbi ja sis tulõ otsus tetä, kas edesi oppi vai tüüle minnä.

Helina erialavalik om imäl Tiul (51) vast inämbki süäme pääl ku tütre hindäl: «Võlss eriala om tä tõtõstõ valinu. A seo luudusõ ja haljastusõga tegelemine om kah hää,» arvas imä, kiä esi om EPA lõpõtanu agronuum.

PEEDOSAARÕ KAISA PILT

Meinhardi Helina.

Imäl om tütre korgõ avvohinna üle väega hää miil ja algusõn olf täl seod rassõ usku. «Algusõh olf seo tõtõstõ uskamalda lugu, a nüüt om väega hää tunnõ,» ütletä Tiiu.

Imä meelest om Helina abivalmis nuur naanõ, kiä saa egä tüuga toimõ.

A hindäst kõnõlõjat täst ei olõ. «Helina om kinnine inemine, ummist murrüst ja hättist kõnõlõs tä veidü,» seletäs Tiiu.

«A mul ei olõki häti ja murrüst!» hõigaas imä sõnnu kuulnu Helina tõsõst tarõnukast vasta.

Helina pidä väega umast kodost ja taha-i säält kohegi kavvõlõ är minnä. Kõgõ vähämb kohegi suurdõ kiviliina.

A tä tunnistas, et Linte elo om noorõ inemise jaos iks küländ ikäv – suurt midägi vabal aol tetä olõ-i. A niisama olla om kah hää, suvõl miildüs tälle rattaga sõitman kävvü.

Suurõ meediahuviga om Helina ja timä pere joba piaaigu är harinu. «Õnnõs olõ-i väega hullus min-tü,» arvas Helina. «Ku ma uulidsa pääl kõnni, sis külh tuntas är ja sosistõdas sälä takah.»

Pere, kedä Helina avitas, taha-i joht inämb aokiränikkõ nätä – suur tähelepanu väsitäs iks peris är külh.

Aastatsõõr vana Võromaa rahvaga

2008. aastaga lõpp om murõlik pia egä inemise jaos. A tukõv Võromaa rahvas om hinnäst egäst rassõst aost läbi vidänü ja vidä seokõrd kah. Ku muu inämb avida-i, sis avitas hää sõna vai nali, nigu ütles seo Uma Lehe intervjuun Valgjärve valla sotsiaaltütäjä Marrani Riina, kiä umma tüüd suurõ süümege tege. Uma Lehe toimõndus suuv Riinalõ hääd vana aastaga lõppu ja kõkkõparõmbat vahtsõl aastagal! Tuud-samma soovimi ka kõigilõ Uma Lehe sõbrulõ, kellest mõnda seo kotussõ pääl eräle tennämi: 30 Uma Lehe jutuvõistlusõ kirotajat, aituma teile väärt juttõ ja uma keele alalõhoitmisõ iist! Uma Lehe jutuvõistlusõ tugõja, aituma teile avvohindu ja lämmä suhtumisõ iist!

Aituma ja aastalõputervüisi kõigilõ, kinka mi timahava tutvõs olõmi saanu ja ka

lehelugõjilõ tutvõmbas tennü: kõgõ elorõõmsa ja häätujuolinõ Uma Pido laulukuurõ vidäjä Otsari Silja ja pido lava päälõ säädjä Tagamõtsa Tarmo, Serviti käsipallimiiskunna päätriinjä Mustangu Kalmer, džuudotriinjä Lehist Riho ja krossimeche Mäsaarõ, Vaabina puutuumeistre Saaveli Tarmo, Sabõrna löõdsamiis Tartese Heino, Vahtsõliina eläjätohtri Paloka Piret, Sühavõva külä elonhoitja Tobrelutsu pere, «Teeme Ära 2008» Võro maa-kunna kõrraldaja Visseli Kerti, nuuri mihi koori juht Määri Andres, Rāpinā rahvatrimmiis Nagelmaa Uno ja kodo-urja Häidkindi Heino, Drenkhani Ena ja tõsõ Pokumaa vidäjä, Võro pottsepp Urbaniku Peep, aasta opja Toomiku Allar, nõglaravitohtri Kuhlbergi Lembit, julgõ polaaruurja Palo Timo (pallõ õnnõ ka tõsõ poja sündü-

mise puhul!), vanno massinidõ huvilinõ Proskini Aivo, Kancapi kandist peri luudusõhoitja Rohu Urmas, ilmavana Palmi Peedu, jutukõnõlõja Kalme Helju, lindaja Kalda Rait, Aasta Naanõ Kauksi Ülle, sõnakas Põlva koolidirektori Sarapuu Arvo, suurõ perre imä Kihulase Hille, nuur fotograaf Hälviini Yyhely.

Ilosat aastavaihtust Võro keskliina gümnaasiumi 8.a klassilõ, kiä jõulu aigu eläjide vafoipaigalõ kingitüse teivä, Puiga ja Krabi tiatrirahvalõ ja Mõnistõ tiatritütregile, Võro pritsumihile, kiä sõitva massinaga «Õkva tulõ!» ja päästjide pääligulõ Tigasõ Piitrele, Misso laulumehle Ojamõtsa Karlalõ ja tõisilõ «Uma laulu» võistlusõl käünüile, Kübärä Merilile ja kõigilõ tõisilõ võro keele oppajilõ, Haanimiisi nõvvokualõ, poliitikele: maavanõmbilõ Sibula

la Priidulõ ja Tuliku Ülõlõ, vallavanõmbilõ Needo Ülõlõ ja Liini Enelile, inneskidsele setodõ ülembootskalõ Hörna Aarele, riigikogomehle Kõva Kalvilõ ja timä truksalõ imäle Küllile.

Lämmä tervüse võro keele huviliidsile nuurile inemiisile: Kostini Kerlile, kelle pere majandas tsirkõga, Haaankasõ poisilõ Kerge Kaarlilõ, kiä tekki imäkeelepääväs võrokeelidse raamadu, võistlusõ «Ütski tark ei sata taivast» võitjilõ Rohtla Janelile ja Moksi Editalõ, kõigilõ Puiga näütemängu pääväl üles astnu ja «Mino Võromaa» võistlusõlõ kirotanu koolilatilõ.

Tervüse Tartõ liina kirämehele Kõivu Madissõlõ ja tiatrimehle Kurvitsa Aalõ, Elvahe laulumehle Nikopensiusõ Toivolõ, pääliina Osolast peri filmimehele Valgu Jaanissõlõ

(aituma Uma Pido filmi iist!).

Truija Volmar, sullõ kah tervüisi Tabina küllä – vast tulõ iks autopuut ka vahtsõl aastagal! Haava Erika, et sa iks uman Madi külän edesi ellä saasi! Mängli Kalju ja Ester, et ti kitsõkari iks hinnäst edesi tävvendäsi! Karula põllumiis Drenkhani Jüri, et sul ka vahtsõl aastagal iks jüripääväs kaar maaha saasi! Rõugõ miis Ruusamäc Rainis ja Koivavce-re miis Raudsepä Kalev, et ti lihaeläjäkese iks hinnäst rammu söösi! Nopri piimamiis Niilo Tiit, et Kärinä külä elo iks veetu saasi! Vardja massinamiis Villemsoni Andres, et iks vahtsõl aastal ka mõni puhkusõ-päiv olõssi! Mäc-Matsi talo peremiis Hausenbergi Arvo, et su latsõ iks kodokanti pidämä jääsi! Prisko Mart, et sa iks mõtsast viil mõnõ põnõva asä lövvassi ja tuust ka tõisilõ teedä annassi!

Kivi Luule, et sa Apja külän iks umma lehmä pitä jõvassil! Traksi Marko, et jõud kässi seest är ei kaossi! Rõugõ miis Pedäjä Ago, et sa iks jäl kaamõra ette jääsi! Sadramõtsa miis Valgõ Väino, et su avitamisõvägi otsa ei saasi!

Aituma ja ilosat aastagalõppu ka kõigilõ tõisilõ häiele vana Võromaa inemiisile, kiä timahava Umma Lehte täütä avitiva. Ja muidoki perädusuur teno ja aastalõputervüse kõigilõ teile, hää Uma Lehe lugõja! Püvvämi olla ütän uma Võromaa rahvaga ka vahtsõl 2009. aastagal.

HARJU ÜLLE,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Telmisennummõr 00917

Ilmus egä katõ nädäli takast tõsõpäävä

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro

E-post: umaleht@umaleht.ee; info@umaleht.ee

Päätoimõndaja: Ülle Harju 78 222 21, 56 606 494
info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org laivi77@hotmail.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster 56 213 177
mariko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF

Trükjäs: AS Võro Täht

Leht Internetin: <http://www.umaleht.ee>

Lehe välläandmist tugõva:

Riiklinõ programm «Lõunaesti kiil ja kultuur»

Kiri

**Kiri kirotõ aadrõssil
Tartu 48, Võro liin
65609 Uma Leht vai
info@umaleht.ee**

Toimõndusõl om õigus kirju toimõnda ja naid lühendä. Kirä iist honõrari ei masta.

Kos om õigus?

Mi elämi tormilist ello. Ku usku võimu ja riiki, sös ollõv meil õigusriik. Taha küssü, määne tuu sääne riik om? Kõik seo elo tege haigõt ja selle piätki vällä ütlemä. Tiia ka tuud, et seo jutt ei paranda kellegi ello, hindäl saa kergemb, ku vällä ütle.

Näüdäti telekast miist, kiä eläs sama häste ku lumõhangõn. Ei olõ timä ainumanõ, kellel elämist ei olõ, säandsit om hulga. Säalsaman näüdäti telekast ka tuud, kuis Tāfān pinelõ kohvik vai restoran valla tetti.

Tekke noh, a sakõstõ tunnus, et pini ja kassi omma rohkõmb hoiõdu ku inemise. Ansipi muudu: «Tulõ taivas appil!» Kas olõmi nüüt jõudnu nii kavõdalõ, et inemise elo om esiki pini elost odavamb?

Tiia juhust, kos üksikut ja haigõt vanainemist veeti terve päiv müüdä Võromaad, iks ütest vannokodost tõistõ. Kül säädse tä ummi asju paika nii mõnõngi vannokodon, ku tulti ja üteldi, et olõ hää, korja uma

asakõsõ kokko ja läämi edesi.

Solgutõdi päiv aigu. Ku ükskõrd paika sai, es piä vanainemise süä vasta ja tõösõl pääväl latsõ är sinnä, kos arvatas parõmb elo ollõv. Är kuuli.

Vai tuust, ku vallatõütäjä lubasiva lahkõlt tervüseviaga inemisele, et toova puud ja avitasõ rahaga. Lubamisõs tuu jäigi. Inemine kuuli, puu jäiväki nägemälä. Hää inemise, kes lubasõgi.

Nüüt omma egä päiv tüült valla laskmisõ, sõidõtsa palku sällän ja hinna nõõmisõ. Kannatajisi omma lihtsä tüülise, kedä ekä muudu hirmutõdas.

A Tuumpää vandõrselle palku ei tohe kiäki puttu. Näil om säädüs. Äkki jääs mõni kilo

kommo ostmalda, vai vällämaal käümälä – kos tuu häbü ots!

Elo maal om peris är nullitu. Ei kuulõ, puutõ, autolavkasid, posti, ja bussi käävä nii nigu jummal juhatas.

Vahtsõl aastal pidi bussõ viil veidembäs jäämä. Bussipiledi hind nõõsõ joba pia egä päiv. Nüüt naatas pensionnõga tsurkma. Varsti ei saa vanainemine inämb nafalt ka rohto laskõ apteegist naabrinaasõl tuuva. Tuu jaos pidävat ka eri luba tulõma.

Mis elo seo sääne meil om? Jutt sai peris ikunõ. A sääne om mi täämbädse elo argipäiv. Riigile ja ammõdimihile seo kõrda ei lää.

JÕGI JUTA

Marrani Riina: murõd tege tuu, et vanõmbil olõ-i latsi jaos aigu!

Valgjärve valla sotsiaalnõunik, Põlgastõst peri Marrani Riina (46) om tennü umma tüüd joba 15 aastat nii suurõ süümege, et sai seo kuu algusõn puhendünü tüü iist sotsiaalministri tenokirä. Minevaasta avvosõ tedä tenokiräga ka Põlva maavalitsus.

«Tüü inemiisiga om mullõ kõikaig miildünü,» selet Riina esi. «Kolhoosial õlli peris pikä aigu automajandi tüükõrraldaja. Päält tuu õlli latsiga koton ja kolhoosikontorin tüül. Ku kolhoosi naksõ lagonõma, sis kutsuti minno külänõvvukokko sotsiaalala pääl.»

Riina meelest om 2008. aastak õlõ küänd rassõ, a kõigist hästis avitas üle inemiisi ärkulõminõ ja hää nali.

Kuis tuust aost om sotsiaaltüü muutunu?

Oi, väga kõvva! Toodaigu õll hirmsamb aig: õlli talongi, jaeti midägi latsi arvu perrä. Rabõlõmist õll pallõ: kõik tahtõva midägi saia. Nüüt om huvitavamb, tüüpõld om laemb.

Mändse omma inemiisi kõgõ suurõmba murrõ?

Hädä omma meil samasugusõ nigu egäl puul muial. Kõgõ inämb tege murõd tuu, et vanõmbil olõ-i latsi jaos aiga.

Vanõmba ei kae näile perrä, ei kae, kuna latsõ kodo tulõva, ega nä puon olõ-i, kuis näil koolin lätt, kas nä ülepää omma

Marrani Riina.

koolin käünü?

Hummogu pand lats koolikoti sälgä, a kas tä ülepää kuuli jõud, tuu vanõmbit ei huvida. Tuu om suur murõ.

Midä sis noorõ tegevä?

Mugu kõndva alaiäliidsi komisjonni piten! Teemi

iseloomustuisi, üritämi vanõmbidõga kõnõlda. Om vanõmbit, kes tulõva ütän ja läävä eritohtõ, nõvvuandja mano. A veidü om noid vanõmbit, kes tunnistasõ, et hädä om.

Esi piät kõikaig takan käümä ja kaema, et nä api saama lääsi. Avitas õnnõ tuu, ku esi lepõt

kokko, võtat nä massina pääl ja viit är.

Millen sis hädä om?

Latsilõ visatas raha kätte, häid sõpru om, kes ostva nuurilõ alkoholi. Ei saa üteldä, et koolilatsil midägi tetä ei olõ. Om tetä koolimajan ja ka päält kuuli. Savõrnan saa nuurikeskus, koolimajangi saa lavvamänge mängi. A egä näid ei huvida ei sport egä käsitüü. Õdagu kõndva nä maiu vaihõl, õllõpurk käen ja tetäs ulluisi. Pillutas lumõkuulõ, lahutas, pättüisi tetäs!

A meil om väga hää kuuntüü politseiga ja ma saa egä hummogu teedä, mis om üüpäävä joosul juhtunu. Teno Pau Piitrele om egä päiv teedüs olõman ja tiät – nonii, piät tuu üles otsma, tollõga kõnõlõma.

Mändse omma vanno inemiisi murrõ?

Toimõ nä tulõvagi, või-olla tuu murõ ei olõki nii suur, a latsõ omma kavvõl. Nä omma kas tohtri mano vai apteeki tulnu, tulõva mu mant läbi ja tahta väga kõnõlda. Sis piät muidoki küllõma.

Tervüs om näil muidoki kehvä, a nä omma väga torõda: eloig rassõt tüüd tennü «ces-tiaignõ raudvara» ei kaiba, ei vingu. Kes hädäldäse, noid om iks veidü. Vahtsil pensionärel om naid häti nigu rohkõmb...

A saman omma vahtsõ pen-

sionääri tegüsambä: meil om häste aktiivnõ pensionäere seltsing, midä juht Varuli Linda. 70 inemist kää egä katõ kuu takast kuun. Käü suur süümine, tandsminõ, sünõnõ- ja rahvakultuuritahõtpäivi tähüstämine.

Midä arvati Eesti sotsiaalsüsteemist?

Ma ei taha üteldä, et kõik väga mädä olõssi, a ma piä seoniaoni väga luku sändsest lõhkõt aigu õlõn sotsiaalmiistris nigu Lauristini Marju. Ku tä lehen kirotas, sis ma egä kõrd loc. Kahjo om, et tõsõ poliitigu tedä ei küllõ.

Nigu tuu pensionnõ kodotuumisõga tetti: Lauristin ütäl kah, et olõssi pidänü inne sotsiaaltütätäjidega kõnõlõma ja sis sändse säädüse vasta võtma. Ma arva, et nüüt lätt taa asi riigile viil kallimbas.

Nuu pensionäri, kes inne käve siden pensionil perän, näil õll hää miil, tulliva kotost vällä, saiva sääl viil umavaihõl juttu aia. Näid õll peris pallõ. A nüüt lätsivä kõik tollõ pääl vällä, et pension tuvvas kodo, riigi kulul.

Mu meelest piäs olõma iks riik rahva jaos, mitte rahvas riigi jaos. A mi riigin om rahvas är unõhõtõ.

Tuu ei olõ õnnõ sotsiaalmiistris ümõõlügi lugu, tuu om terve valitsusõ rida, ma tõmbasi näile ausalõ üteldä kõigilõ vii pääl.

Küsse HARJU ÜLLE

Kihlkundõ korõmbidõ mäki pääl

Minevä nädalivaih käve seltskund huviliidsi läbi vana Võromaa katsa kihlkunna kõgõ korõmba kotussõ. Kirämiis RAHMANNI JAN käve matkaliisiga üten, kirof' ja pildist' kõik üles.

Kiäki tiiäki-i õigõlõ, kost om Saarõ Evaril tulnu plaan kävvü läbi kõigi vana Võromaa katsa kihlkunna korõmba mäetipu. Arvada tuust, et tetäs egäsugumaidi matku, a säänest, Võromaa kihlkundõ korõmbidõ paiku läbikäümist viil tettu ei olõ. Nii kogonõski kipõstõ paarkümmend huvilist, tõi-si siän geograaf Pae Taavi Tarto ülikoolist ja kuulsa mäkkeronija Sika Alar. Lepitäs kokko, et Võromaa kihlkundõ korõmba kotussõ käudäs läbi tuu nädalivahe, miä jääs jõulu ja vahtsõaasta vahelõ. Alostus pandas paikaka: puulpäävä, 27. jõulukuu kell 9 Kanepi kerigu iin.

Apuulpäävä, 27. jõulukuu pääväl kell 9 om Kanepi kerigu iin õnnõ üts miis: Laanõ Valdis Põlva kihlkunnast Vanast-Koiolast. Kümme minotit ildampa om pilt hoobis tõnõ: kokko om tulnu joba päält katõkümne inemise ja sõit Kanepi kihlkunna kõgõ korõmba mäe poolõ või päälle naada. Ütstõdõs hannan sõit viis autot.

Kanepi kihlkund. Laanõmägi Prantsusmaal, korgus merepinnast 212 m

Võtami suuna Pikäjärve poolõ. Karstest käänētās Kitsõ pääl. «Rallimehe ütles seo tii kotsilõ «Kit-sõ katsõ»», seletäs Saarõ Evar. Evarile omma inämbüs Võromaa teiest tutva, kotusõnimmi korjamisõ aol om tä kõik nä läbi sõitnu. Ummõhtõgi sõit tä edimäde huuga Prantsusmaa tiotsast müüdä ja autokolonn piät ümbre käändmä. Väikust sekeldüsest huulmalda oldas õigõ pia Laanõmäe pääl.

Pae Taavi kõnõlõs tsipa-kõsõ, kuis naid mäki mõdõtõdas. Nullpunkt om Kroonliinan ja säält naatas sis loodi ja latiga tulõma. Ma väega täpsele aasat arvo ei saa, a egäl juhul piäs naa mõdi, miä kaartõ pääl kirän, küland õigõ olõma. Usumi sis.

Seltskunnal om ütten ka GPS, sääne aparat, miä piäs korgust näütämä, a õigõ pia

saa selges, et tuu massin näütäs aiasaibit. Sõidami edesi.

Põlva kihlkund. Varbusõ Peräkülä nurm, korgus merepinnast 150 m

Niipia ku autotsõõri omma üle Põlva kihlkunna piiri viirdünü, vaotas grupijuht Saarõ Evar pidurit. Põlva kihlkunna kõgõ korõmb kotus omgi käen. A kos om mägi? Tulõ vällä, et Põlva kihlkunna kõgõ korõmbas kotussõs om üts suur nurm, kon vast tsipa korõmbas kotussõs või pitä ütten maaparandusunikut. Geograaf Pae Taavi seletäs tuupääl, et ku selget mäke ei olõ, lepütäs kokko üts illos paik. Taavi näütäs üte ilosa tammõ pääl tõeõõl puul tiid ja ütles, et Põlva kihlkunna kõgõ korõmba kotussõ võissi kokko leppü tuu tammõ mano. Kiäki ei ütten midägi, ja nii jääski segätses, kas Põlva kihlkunna kõgõ korõmb kotus om maaparandusnigu pääl, ilosa tammõ man, vai õkva mõtsa veeren üte jahimiihi pasmispuki man. Selges saa õnnõ tuu, et Põlva kõgõ korõmbas kotussõs saa lukõ Peräkülä nurmõ.

Räpinä kihlkund. Praali Kunimägi, korgus merepinnast 107 m

Praali Kunimägi om Mecnikunnu suu veeren, jääs suust lõunõ poolõ. Mägi om mõtsa seen ja autoga sinnä mano ei saa. Edimäst kõrda saa seltskund mõtsa piten roita ja tsipa-kõsõ matkamisõ tunnõt kuntõ sisse.

Kunimäel om kats korõmbat kotust, käümi egäs juhust mõlõmba pääl. Tan saa peris selges, et GPS-iga olõ-i midägi pääl naada.

Praalil keedämi tulõ pääl tsaid ja söömi salatit. Ja sis võtami suuna Puspuri külä poolõ.

Vahtsõliina kihlkund. Mäe-Puspuri Mäenuurm, korgus merepinnast 243 m

Mäe-Puspuril saami jälki autoga peris mäe otsa sõita. Jüvä Sullõv, kink vanaesä talo kõrval mägi om, seletäs legendi, et ku Petseri Eesti ao lõpun palli, oll' tuul toonu palanuisi paprit Puspuri külä kah.

Mäe pääl puhk külm tuul. Sika Alari näost paistus vällä, et täl om ikäv.

Ku olõt harinu maailma suurõmbidõ mäki otsa ronima, sis või autoga üte Võromaa kundikõsõ mant tõeõõs mano

Matka lõpõtus Urvastõ kihlkunnan Kungusõmäe pääl.

sõitminõ õks peris ikäv olla.

Egäs juhust käümi är säälsaman lähkül Luudsimäe pääl, miä om põhikaardi perrä 241 miitret merepinnast. Nakkas joba hämäräs minemä.

Rõugõ kihlkund. Suur Munamägi, korgus merepinnast 318 m

Puulpäävä kõgõ perämädeses mäes olõmi jätünü Haani Munamäe. Kisk joba hämäräs, a Munamäke lätt trepp ja tuu veeren palasõ lambikõsõ.

Munamäe korgusõ mõdtmisõst kõnõlõs Pae Taavi üte luo. Umäl aol ollõv Käisi Johannes ummi opilaisiga Munamäke mõdõtnu niimuudu, et võtnu õhurõhu Tamula järvepinna kotsilt (Tamula korgus merepinnast oll' näile teedä) ja sis oli nä virotanu rattidõga Haanihe Munamäe otsa jä sääll kah õhurõhu mõdõtnu ja sis tuu korgusõ vällä rehkendänü.

Kõik omma Munamäel käünü, a ummõhtõgi tiä-i inämbüs rahvast, et torni taadõ om üts väega sükäv mulk puuritu. Eesti kõgõ sügävamb puuritu mulk.

Õdagus pakõmi mäki päält orgo, Rõugõ ürgoro veere pääl Kiiidile. Söömi, käümi sannan ja arotami tuud loodiga mõdõtmist ja mäki korgusõ rehkendämist täpsemält.

Harglõ kihlkund. Essemäe Marjumägi, korgus merepinnast 127 m

Pühapäävä hummogu panõmi Harglõ poolõ minemä. Seltskund om tsipa väikumbas jäänü, a õks om neli autot inemiisi täüs.

Essemäe otsa sõita ei saa, auto tulõ jättä nii kilomiitret taadõ. Kattõ korõmbat tippu

kutsutas Lipumägi ja Marjumägi. Kõgõpääl läämi Lipumäe otsa, kon oll' Struve kuulsa maamõdõtmistorn, üts pikäriian Lapimaast Musta mereni. Noidõ abiga mõdõditi maakerä ümbremõdõ vällä ja nüüt om tuu tornirida UNESCO maailmaperänd.

Läbi mõtsa paistus Marjumägi ja tuu paistus õks korõmb. Mäkke ülesminek võtt peris tehkatämä.

Harglõ mäki pääl om kotusit, kost Karula korgõmaa mäe paistusõ kinäste kätte. Ronimi mäe pääl maaha ja võtamiigi suuna Rebäsemõisa pääl.

Karula kihlkund. Rebäsemõisa Tornimägi, korgus merepinnast 138 m

Tornimäe mano sõidami üle Kolski. Tii om nilbõ ja mäe küland äkilidse, a hättä mi ei jää.

Tornimäe pääl om illos palgõst torn. Tornist om kavvõlõ nättä, Võromaa mõtsa ja mäe omma ilosa. Tuul ei puhu ja tuuperäst ei nakka külm kah.

Torni otsan omma ilosa infohahlikõsõ, kon kirän, määnsit paiku nättä või. Kaemi vahtsõst Harglõ Essemäe poolõ ja kaemi ka Urvastõ poolõ, kon meid seo matka perämäne mägi uut.

Urvastõ kihlkund. Kungusõmägi Koigun, korgus merepinnast 162 m

Kungusõ mägi om õkva Poku-maa takan. Kuigi mägi jääs mõtsa sisse, lövvämi tä kipõstõ üles. Mäe pääl om nättä tornikotus, a ravvast torni hinnäst ei olõ. Arvada vanarada veetü.

Tan, Urvastõ kihlkunna kõgõ korõmba mäe pääl lõpõtami uma matka är. Pokumaal jätämi ütstõdõsõga hüväste, istumi autidõ pääl ja läämi lakja, kõgõ nelä ilmakaari poolõ.

Saarõ Evar.

Pae Taavi.

Sika Alar.

Om olnu hää puhkus ja üttestõist olõmi mano kah opnu. Vana Võromaa kõigi katsa kihlkunna korõmba tipu omma vallutõdu.

Innemi

Esieräline lehmä tallitamisõ lugu

Mu imä kõnõlõ luo, kuis timä imä Lonni opa 1920. aastil uman sünnükoton Raagin – tuu kotsil kasus tämbädses mõts – umma lehmä Moonit õigõl aol umma asja ajama.

Hariligult Mooni nūsmise aigu oll' täl sääne halv muud, et naas väikeisi vaheigõ takast mõlõmbast mulgust asälõ. Ku halv sõs oll' äkki nūssikut alt är haarda, et sitt piimä sisse es tsiukunu.

Uma inemisege oll' lehm är harinu: lakaht keeliga käüesest ja sõprus oll'gi scen. Võõra inemise lauta tulõkiga lei lehmäl tõeõõst mõlõmba mulgu vällä, tekä är. A kost sa võtat kõik aig noid võõrit! Tulf nipp selges oppi ja väikeist vitsakõist lauta minnen käen hoita (ega eläjä-sõbõr tuuperäst nakka-s umma eläjäst kõvastõ nuhtlõma!)

Tegelilgult es olõ teedä, midä tä inne tege, kusõs vai situs. Mõlõmba jaos oll' ütseinukõnõ üteli: «No hand üles, samm taadõ.» Tuu tähendäs toda, et elläi es tennü umma asja magamisasõmõ pääl. Moonil läts jupp aigu tollõ asaga. Ku asi vinnü, tulf üteliust kõrrada ja viil kõrd kõrrada ja vitsakõist kõik aig vahtsõst kõrrada ja viil kõrd kõrrada ja vitsakõist kõik aig vahtsõst näädädä ja viil üteliust kõrrada.

Ku oll' nättä, et Mooni tahtsõ kusta, sõs haard mu vanaimä kõva põhaga vana pangi, mis oll' inne valmis pant, ja lask tuu hädä sinnä sisse tsiristä. Tuud sai väetüses är pruuki. Ütele pangilõ viile liitri kust ja tomadi, kurgi ja muu aiavili tuud saiõn õnnõ naariva. Lehe lätsi häste rohilidsõs ja vilä kah lihavas.

Vanaimä tekä Mooni jaos sändsit komponentõ, kon oll' vii sisse segätü tsactuusi kardokit, kaalikõnõ ja paras kausikõsõtäüs jahu. Tuu sai sõimõ põhja vanna ravvast tagakatlatõ valõtus, mille põhi oll' ümarik. Sai valõtus viil pang vett ja tuu pääl pantus sõimõ kõva vanaaigõs säläkorvi täüs hainu.

Elläi es jõvva är uuta, kuna tuu tüü är saa tettüs. Tä lei õkva sarviga haina ülespoolõ ja ai pää sinnä katla põhja. Õnnõ silmä jäivä kuigivõrd vällä joogist, mis katlan oll'! Mooni jo tiidse, et põhan om kõgõ parõmb jahunõ kraam. Ja sääll tä sõs nosõ, es taasta inämb sukugi tagasi.

Nüüt võisõ nūsmisega pääl naada. Pääl nūsmist Mooni muidogi kusse viil juvva. Sõs sai antus puhast joogivett.

Tõnõ hummok, ku sai vahtsõdõ komponentõga lauta mintüs, võtt vanaimä luvvakandsu, et tagakatla sodist är puhasta. Võhlu käve kah toda jahust kraami hiilmän, a katlast inämb vällä es saa. Ja sõs saigi luvvakand-suga noid elon võhõl är lõpõta. Vot sääne oll' innevanastõ lugu lehmä Mooni tallitamisõga, mis mu vanaimä üle elli.

Johannese lugu

VÄHESOO LUULE

Ma olõ-i umma vanaessä Johannest nännü. Ma tiiä õnnõ ütte luku, midä imä om mullõ kõnõlnu.

Johannes oll pillimiis ja mõistsõ häste laulda. Tä elli uma naasõ ja kolmõ tütreirtsuga Tarton uman majan.

Kotost olõ-i imäl pallo meelen, lagja trepp läts üles tõsõ kõrra pääle ja ütškõrd oll täl karmanitüüs hernit ja tä istõ säääl trepi pääl ja sei.

Siss tullf sõda. Vanaesä läts sõtta saksa poolõ pääle.

1944. aasta lõikuskuun anti käsk, et tsiviilelanigu piät Tartost är minemä. Johannes tull hobõsõga peret sõapakku viimä.

Kraam panti vankri pääle, naanõ ja latsõ ütten ja minek! Inemise pagõsiva üle kivisilla. Sild oll joba miine all. Vanaesä võtsõ

PLATSI LIISO TSEHKENDÜS

tütre ja naasõ käekõrvalõ ja juussõ üle silla. Hopõn jäi tõsõlõ poolõ.

Inne tagasiminekit tusas vanõmbalõ sõsaralõ viil kolm palotõdust tsukrust kikka-kommi peio ja juussõ üle silla kraami perrä. Ku Johannes hobõsõ ja kraamiga kesk silda oll, käve plahvatus ja Tarto

kivisilda es olõ inämb.

Tõsõl puul jõkõ pidi naanõ latsiga esi nakkama saama. Inemise pagõsiva läbi mõtsu Peipsi viirde.

Esä oll surma saanu, süvvä es olõ, a ilm oll lämmi ja mõtsaalodõ palokist veväv. Latsõ panti palokit korjama ja mafa hoitsõva elo seen.

Ku pere Tartohe tagasi tullf, oll liin varõmit täüs. Kodo oll maaha palanu. Sõan läts imä kah kaoma.

Päält sõta oll rassõ, a kolm sõsarat hoitsõva kokko. Mu imä opsõ Talna kultuurikoolin raamadukogohoitjas ja saadõti Võromaalõ tüüle. Nii sai imäst võrokõnõ.

Kiisapojast odavam

Oll paastukuu viimäsit päivi ja peresä tahf perrele hääd ja parõmbat kraami panni pääle panda. Võtft sõs poja ütten ja naksi järvi viirde minemä. Poig rattaga iin ja esä jalaga perrä.

Kõik järveviir oll massinit täüs. Oll bussõ, sõidumassinit, tsiklit ja kats ATVD. Eski ütts traktor popsuf säääl tõisi vaihõl. Nii ammõdi poolõst ku kah hobikalamehe tahtõ järvist kallo saia.

Järviijä oll mustõ mulkõ täüs tsusitu – egä mulgu man kükilf vai saisõ sikuskiga õngitsõja. Jäi säänõ tunnõ nigu olõsi Antarktika pingviini kõik Lämmijärve pääle kolinu.

Äkki kattõ poig esä silmist ja kostu: «Appi, appi, tulkõ appi!» Ku esä poja appiriük-

mist kuuldsõ, nakaß tä juuskma ja rüüke esi hiitõnüle: «Roni ijä pääle, roni ijä pääle!» Külh püüdsõ poig esä oppusõ perrä tetä, a egä kõrd ku pruusõ ijä pääle ronni, murdu tuu täl iin. Jalgratta ja botasõ oll järvevana joba hindäle võtnu. Väгүйs tahtõ latsõkõist kah.

Kuigi poiss hirmunulõ ijäsupi seen sumbas, es olõ täl plaanin neptunilõ ala anda. Ku esä mulgu mano jõudsõ, sai selges, et ei olõ üttegi pästmise asja, ei lavvajuppi, ei üttegi kapla ega küt ja esiki püksirihma pükse pääl.

Visas miis sis hädänolõjalõ peon olõva õngõnõõri ja pruusõ sikuskaga sikuta. A mehepoig oll havvõpojast suurõmb ja rassõmb. Teedäki: tamiil läts katski.

«Miä küll tetä, miä tetä?» pesse nigu vasaraga esä pään. Käändse sis hinnäst ümbre,

hõigahf viil pojalõ: «Piä vasta, poig!» ja nakaß tultut tiid piten kodo poolõ tagasi juuskma, esi rüükse: «Appi, appi, tulkõ appi, lats upus!»

A järve pääl oll kõik vaganõ. Kiäki es tii kuulmagi ja es kae kõrdagi sinnäpoolõ, kost hädäkisa tullf. Mulkõ man kõssitajä es liigahtagi. Esiki pingviini olõs huvi peräst kaema tulnu, a sikutaja mugu sikuti ummi kii-sapoigõ.

Nii jäivä esä ja poig luudusõ ja luutusõ meelevalda. «Kas jõud esä õigõs aos tagasi, inne ku ma...?» «Kas jõud poig kufalõ vetevanalõ vasta panda kooni ma tagasi jõvva?» Säändse mõttõ oll hädänolõjidõ mihi pään.

Ku esä tõist kõrda poja mano tagasi jõudsõ ja tälle kõiudse visas, es jõvva poisi külmä käe inämb nüüri peon hoita. «Mähi ümbre käe!»

opas esä. Lõpus õnnistu poig ijä pääle tõmmada. A esäl tullf läbikülmänü lats üsän kodo kanda.

Koton uut surmani hiitõnu pere. Vele tagasitulõgi puhul tahf egäüts tälle väiku mükso vai mõnõ kitmissõna üteldä. Kes and kruusikõsõ kuuma tiiga, kiä määrse velekeses sinitsõstõmmanuisi jalgo, kiä andõ muidõ muõso.

Kalli-kalli tetti moidoki elopästjäst esälegi. Nii pästse tubli esä uma latsõ katõst surmast – uppumisõst ja külmetuse suurõmbast sõbrast – kopsupõlõtikust.

Täämbadses om katõ mehe vaihõl viilgi suurõmb sõprus ja tõnõtõsõst arvõsaminõ. Nii suur ku väikene miis saiva arvu, ku õrnakõnõ või olla elolang ja ku kimmäs om sõbrakäsi, mis tuust, et esä uma.

SÄINASTI ASTA

Ruitlasõ (aasta)lõpukõnõ

Ma ei mälehtä seost aastast takkaperrä midägi pääle majanduskriisi. Inämbüs inemiisi ei mälehtä, selle et majanduskriis võtft inemiisi käest raha är. Nüüt ei jõvva nä poodist šokolaati ja krõnglit osta, a ku inemise aju tsukõrd ei saa, ei suta tä suurõn osan tüüd tetä.

Mõnõ asä tulõva mullõ sõski miilde. Mullõ tulõ miilde, et seo aastak visas Kanter kõvastõ. Ma ei mälehtä, miä tuu oll, midä tä visas... Vast nalla? Midä sa õks muud viskat, ku kriis sinno är nälütänü ja pulstnu om? Õks nalla, ja midä muud ku nala-aasta seo 2008 ollgi.

Tsukrupuudus tõi meile mano pallo vahtsit tutvit kuulsuisi, kiä nüüt vanno tunnõtuisi nalamihi-naisi kõrval arvada presidendi aastavaihtusõ vastavõtmispidolõ riigi edimäst kätt pitsitõ saava: Kapoti-Kalev, üttsikvanõmba Rutt ja Jaak, Tõchetke Külv... Arvada saa üttsikvanõmb Jaak ka määndsegi järgu Valgõtõe ordõni, selle et timä ossa cesti märgi maailman tutvastegemises ei olõ võimalik tähele pandmalda jättä: «Ju nõu Estonia?» küsse tä vällämaal tõmmut verd mehe käest. Ku tuu perist häste es tiiä, välõts Jaak täl ümbrelt kinni, kallistf ja ütft: «Estonia! Star Fm! Jee!»

Lätin om seo aasta olnu joba üle 500 A-hepatiidi juhu ja haigus om otsaga Eestimaalõ joudnu. A-hepatiit, tõsõ nimega nakkuslik kollatõbi, om musti kässi haigus ja ma tunnõ ütelt puult tenütunnõ, et minno iinolõvalõ presidendi vastavõtmispidolõ ei kutsuta, ja tõsõlt puult hirmu, mis saa üttsikvanõmbist Rutist ja Jaagust, Tõchetke Külvist ja tõisist lihtsä elo tegeläisist, ausist ja lihtsist inemiisist, kiä sinnä epidemiiakõldõhe ummi kässiga vehkmä omma kutsudu. A-hepatiit lätt mustõ kässi kaudu edesi ja 90 protsõnti presidendi vastavõtmispidolõ mincejist inemiisist omma võimaligu haigusõ edesiandja... Sinnä tulõ esiki veritside käsiga inemiisi, inneskiidsi kommunistõ ja niisama pätte nigu 15-aastaga-Andsip, Aurumi-Atonen, Koolnu-kahru-Jaak ja tõsõ. Tähetaark Mang ütft tulõvas aastast epidemiiat. No mi tiämi, kost tä pääle nakkas. Vahtõst aastast panõmi hamba varna, mulgi kuvvõ ja rulluisu riputami arvada sinnäsamama. Rassõ aasta om tulõkil. Majandus sais, vabahussammas plink. Esiki spordin ei näe ma tulõvas aastast edesiminekit. Veerpalu ei jõvva inämb ja niikavva ku ainumanõ sõitja, kiä jõud, Kristiina, suusõ asõmõl kepigajandas, ei olõ meil maailman midägi luutagi!

RUITLASÕ OLAVI, tähetaark

Tossu Tilda pajatusõ

Kepijutt

78aastanõ vanamemmu uutõ liinan aolcheputka man bussi, et kodo Vilja uulitsalõ sõita. Timä mano pingi pääle tulli kolm noorõmbat meesterahvast lõhnaõlli juuma. Üm-märgunõ pudõlikõnõ käve ütõ käest tõõsõ kätte.

«Ku nüüt tiiäsi, kost keppi saas!» ütft ütts, ku ollf uma punnsuutävve är lõnksanu. Memm kirgif kõrvu. Timä tiidse! «Invaühingust! Iispäävä ja kolmapäävä. Mass 160 kruuni!» seletf tä lahkõlõ. Ja näüdäs umma hahka värmi käetoega kõndmisõ keppi.

Miis jäi memme suu vallasõ vahtma, tõõsõ kats naksi naaru kõhistama. Ku miis vahtõst kõnõlõmisõ võimõ tagasi sai, tänfif tä: «No om ull vanamutt! Ku sa arvu ei saa, olõ vakka!»

«Ma tahtõ hääd, a tä sõimas minno ullis!» kaivas tuud juttu edesi kõnõlnu vanamemmu süändõnülft.

Kuis koolitõtrigu oppajat võrguti

Timahava ollf Kreutzwaldi kooli juubõl, sis sai egäsugumaisi juttu kuulda. Üts kõnõlft tuust, kuis 50ndide aastidõ alõgõnõ koolitõtrigu oppajat võrguti.

Ollf teedä, et füüsikan tulõ kontrollitõ. A füüsika om jo tüütärlatsilõ rassõ, egäüte pää toda ei võtati. Tullf kavalus appi võtta.

Üts tütrik ostf rulliniiti ja tõmmaß tuu niiviisi pinke vaihõlõ, et oppaja es päse pingiritu vaihõlõ kõndma – nigu härmävõrk olõs iin olnu. Kiä tahf ja mõisf, sai rahuligult raamatust maaha kirota.

Latsilõ

Vastussõq saatkõq Tartu 48, Võro liin 65609 Uma Leht vai info@umaleht.ee.

Manõq kirotagõq uma nimi, vannus, aadrõs ja telehvoninumõõ. Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai kasette ja Uma Lehe klepse.

Minväkõrdsõ latsinuka küsümise vastussõs kirot **Parmeni Kaire (9)**: «Tegivä tulõ säääl, kos es tohe tetä tulõ: tulõtegemine keelätü märgi all» ja saa õigõ vastussõ iist avõhinna.

Seo kõrd kaeq, määne lats midä jouluvana käest kingitõses sai! Vastus saadaq ärq ildambalt 8.01.2009!

Joonist SAARÕ HIPPI (7)

Võro instituut võtt tüüle sekretäri

Kandidaadis passis tuu, kiä tund sekretäritüüd, om asju ajamisõ man täpsä, mõist võro kiilt ja pelgä-i tarkuisi mano oppi. Tüüd tulõ alosta 20.01. Tarvilikkõ paprit oodõtas nika ku 7. 01. Võro instituuti, Tartu uulits 48, 65609 Võro.

Täpsemät teedüst saa Võro instituudi kodolehe päält www.wi.ee (uudissidõ alt) vai telefoni 782 8750 päält

Nigola Salme 1920-2008

14. joulukuu pääväl kuuli Nigola Salme: Harglõ kihlkunna vana keele kõgõ tunnõtumb korjaja ja uurmistüü «Hargla murraku konsonantism» kirotaja.

Salme esi ollf peri Põhja-Villändimaalt Uusnast, a saatus sääde tä just võru keele ütte kõgõ esierälidsõmbät pruuki uurma. Ku tä 1948. aastal Mõnistõn keelekorjamist alustf, olli elun viil 1860. aastil sündünü inemise.

Salme raamat om ainukõnõ klassikalidsõ vormiga helüaolugu, miä om vanast võru keelest kunagi kirotõ. Timä elu es olõ kerge, selle et murdõuurja ammõtin pidi tä tüün käümä Talnan, a uma miis, kuulsa kiilimõistja Nurmekunna Pent ollf Tsiberin, sõs tüül

Villändin ja lõpus Tartun ülikooli man. 1990. aastil, ku Salme lõpus kah Tartulõ elämä pässi, opas tä umast kogõmusõst Pajusalu Karlil, Jüvä Sulõvit ja tõisi nuuri võru keele uurtit. Ütenkuun käütõ egä suvi kiilt korjaman. Salme käve viil vanutsõn iän ka võro keele sõnaraamatidõ kuunolõkil. Nüüt sai tä Raadi matusaidda Pendi kõrvalõ puhkama.

SAARÕ EVAR